

DE LADARIJDER
OP EEN ROADTRIP DOOR
RUSLAND

William Immink

Vlak voor het verschijnen van **DE LADARIJDER**, kondigde Rusland een ‘speciale militaire operatie’ aan in Oekraïne.

Hoewel het nu nog te vroeg is om objectief over het conflict te schrijven – het ligt zowel in Europa als in Rusland en Oekraïne enorm gevoelig – is het duidelijk dat deze militaire campagne een heel nieuw tijdperk inluidt in Rusland, Oekraïne en in heel Europa. Het raakt ook mijn leven in Izjevsk.

Alle oorzaken en redenen voor de politieke spanningen en de gevolgen en resultaten van de gebeurtenissen zijn voer voor een volgend boek.

Voor nu denk ik dat dit boek een goede inkijk geeft in het leven van gewone Russen achter de politieke realiteit.

Colofon

De Ladarijder: op een roadtrip door Rusland is een uitgave van

© Uitgeverij Elmar BV, Delft – 2022

© Tekst en foto's: William Immink – 2022

Vorgeving en layout: Elmar BV

Foto omslag: William Immink

ISBN 97890389 2841 8

NUR 508

Voorwoord

Rodina

Er zijn in de Russische wereld twee dingen die je achterwege moet laten: op een putdeksel stappen en leunen tegen een witte muur. De muur geeft af en het putdeksel is wellicht voor tweehonderd roebel als oud ijzer verkocht.

Het is een kosmos op zich, de Russische wereld, een heel ander universum. En dat in de achtertuin van het Westen. Op het eerste gezicht is de Russische wereld heel westers. Verschil is er nauwelijks. Mercedes, Coca-Cola en Gucci hebben er een stevige plek verworven, maar wie dieper graaft ziet elke vermeende overeenkomst langzaam afbrokkelen. In die wereld van mensen met een mager loontje, wonend in grijze panelenflats, rijdend in ronkende, oude Wolga's of knarsende Lada Samara's uit de jaren negentig, daar voel ik me thuis.

Ik herinner mij vaag een gedicht van een Kazachse dichter. Ik heb de exacte tekst ervan daarna helaas nooit meer kunnen vinden. Hij voelde zich ook thuis in de *Russki Mir*.

'Als ik mij begeef in de dichte Russische naaldbossen verlang ik weer mijn ogen te slaan op de besneeuwde pieken van de Kaukasische bergen, en als ik rijd door de gouden graanvelden in de Koeban verlang ik weer naar de ontberende wildernissen van Siberië. Maar mijn diepste verlangen is altijd weer terug te keren naar mijn geliefde steppevlakten in mijn dierbare Kazachstan.'

Tussen mijn achtste en mijn twaalfde levensjaar groeide ik op tussen de spleetogige muzelmannen van Kazachstan. Ik heb het heerlijk gevonden,

de weidsheid, de vrijheid. Ik woonde in een dorp, Koktal, met vooral veel thee-met-zout-en-melk drinkende Oeigoeren en varkensvet etende Russen op de uitgestrekte nomadensteppen in het zuiden van Kazachstan. In de verte rezen de zwarte bergen op, waar de sneeuw 's winters vanwege het uranium nooit blijft liggen. De uraniumbergen vormen de grens met China. Het verhaal in het dorp gaat dat Japanse onderzoekers daar zoveel radioactief materiaal vonden, dat ze de berg afrenden.

Daar woonde ik dus vier jaar lang als kind, aan de buitengrens van wat ooit een rijk, een imperium was en na een revolutie plotseling een utopische, socialistische heilstaat moest worden. Nu leeft dat imperium, de *Russki Mir*, alleen nog voort in de gedachten van diegenen die er wonen: die Oeigoeren die hun moedertaal hebben opgegeven voor de Russische taal en die Kazachen die Russische *pelmeni* eten voor de lunch.

Na die avonturen in Kazachstan, woonde ik tien jaar in ons kleine kikkerlandje in het rijke Westen, waar de moraal al net zo ver te zoeken is als in het door de Sovjets van geweten gestripte *Russki Mir*. Het is in het Westen anders, erger misschien. Geld is god. En God zelf komt ergens op een elfde plaats. Ooit, als de hypotheek is afbetaald en de verslavende tv-programma's zijn afgelopen, dan is er tijd voor wat belangrijk is: het gezin, de kerk en de armen.

De Russen noemen hun vaderland *rodina*. De Duitsers noemen het *Heimat*. En in het Nederlands ligt de vertaling ergens tussen 'vaderland', 'geboortegrond' en 'thuis'. Kortom: de plek waar je je thuis voelt. Het is nu al een aantal jaren geleden dat ik mijn *rodina* verliet. Niet dat ik me in Nederland niet thuis voelde. Dat niet. Ik houd ook erg van Nederland. Fietsen door de vers bemeste polder door weer en wind. Elke avond gezellig het achtuurjournaal kijken met mijn ouders onder het genot van een bakkie Douwe Egberts. In het dorp waar ik een groot deel van mijn leven woonde, Kockengen, kon je bij de meeste kennissen gewoon binnenlopen. Bij opa en oma hing altijd het touwtje door de brievenbus.

Toch werden de grenzen van ons kleine landje mij te krap en de avonturen te saai. Het sullig vieren van koningsdag (ik heb alle leden van het koningshuis inmiddels een handje gegeven), het alsmear toewerken naar een zomervakantie in een caravan en de eeuwige afbetalingen aan de bank, leken mij nou niet het droomleven. Ik moest Nederland, mijn *rodina*, mijn geboorteland, achter mij laten. Het avontuur opzoeken in een ver land.

Nu woon ik alweer een aantal jaren in de Russische stad Izjevsk, de hoofdstad van Oedmoertië, diep in wat geografen noemen 'het hartland', duizend mijl verder dan de Duitsers kwamen in de jaren veertig of de Fransen met hun Napoleon. Over de Wolga, de moeder van de Russische rivieren, richting het Oeralgebergte. Hier in dit gebied staan die staal- en metaalfabrieken, het Kalasjnikov-concern en de testlocaties van de beruchte Iskander-raketten.

Met mijn laptop op schoot, zit ik in onze woonkamer in een oude gerestaureerde zetel uit de jaren zeventig deze inleiding te schrijven. Ik vond de oude fauteuil bij de vuilnis. Gemaakt in de *CCCP*, staat op de rug. Buiten sneeuwt het en ik warm mezelf wat op aan de zware stalen Sovjetverwarming waar, bij wijze van spreken, de bramen nog in staan. Ik denk aan alle gebeurtenissen sinds mijn vorige boek, *Kaaskop tussen de Kalasjnikovs*. Ik kwam driehonderd meter van de Ladafabriek van Izjevsk te wonen en om mij echt onder te dompelen in het Rus-zijn had ik zelfs een echte tweedehands Lada gekocht. Niet zo'n oud, vierkant koekblik, maar een nieuwere versie, de Lada Granta. Hoewel de auto in 2012 is gemaakt, is het een oude roestbak en hij gaat vaker stuk dan menige westerse auto uit de jaren negentig. Inmiddels is hier in Rusland mijn zoontje Joeli geboren. Het is zijn *rodina*, én die van mijn vrouw Anna. Ook voor mij is Rusland inmiddels na Nederland en Kazachstan mijn dierbare derde thuis geworden.

* * *

Westerse rugzaktoeristen, liberale journalisten en handelslui in nette pakken houden zich voornamelijk op in de glazen kantoorruimtes en

chique restaurants van Moskou en Sint-Petersburg, maar die steden staan in Rusland bekend als westerse enclaves, steden voor de rijken, voor de Poetin-haters. Russen weten dat het echte Rusland pas begint als je die steden verlaat.

Voor het 'echte Rusland' kun je beter naar het oosten trekken, over de Wolga naar de diepe Russische binnenlanden waar ook Oedmoertië ligt, in het hartland van de *Russki Mir*. Of verder naar de heuvels van de Oeral, de Russische *nist belt*, het gebied vol betongrijze en roodroestende fabrieksruïnes. Of naar het noorden waar de onafzienbare, ondoordringbare en vaak ijskoude taigabossen zich uitstrekken tot aan de poolcirkel, een oord voor wilde dieren en een kerkhof van gevangenisissen. Of juist naar het zuiden, de boomloze steppen zonder einde, waar het gras 's zomers geel kleurt door de zon, uiteindelijk begrensd door de bergen van de Kaukasus en de kust van de Zwarte Zee.

In dit boek vertel ik over mijn reizen in onze oude, roestige Lada Granta. Maar, eerst over onze republiek Oedmoertië, waar hilariteit en een traan vaak hand in hand gaan. Rusland reikt echter tot ver over de grenzen van het door mij inmiddels zo geliefde Oedmoertië. En er zijn zoveel meer verhalen te vertellen. Daarom verlang ik er telkens weer naar om de stad te verlaten en mij te begeven op de Russische wegen, waar gevaren als corrupte politieagenten, roekeloze tegenliggers en diepe gaten altijd op de loer liggen. Ik zal nooit in staat zijn om heel het enorme land, dat wordt geregeerd door een oud KGB-agent in het rode bakstenen Kremlin aan de rivier de Moskva, volledig te doorgronden. In dit boek doe ik echter een kleine poging.

Stalins balustrade

Een ode aan Oedmoertië

De laatste stralen van de warme Oedmoertse zomerzon tintelen op mijn gezicht. Achter mij klinkt het gegil en gejuich van kinderen die in attracties over de kop gaan of gelanceerd worden in het *Gorki*-park aan de Maksim Gorkistraat. Ik vraag me altijd af waarom het kinderpark vernoemd is naar Maksim Gorki, de Russische Sovjetschrijver die de Goelagkampen goedpraatte. De revolutionaire schrijver overleed 'plotseling' in de jaren dertig toen hij kritiek uitte op de partij.

Ik kijk voor mij uit over het grote stuwmeer dat de avondzon kabbelend weerspiegelt. Een frisse nazomerwind blaast over de halfronde balustrade waar ik sta. Vroeger had Stalin hier nog op een voetstuk gestaan, maar nadat zijn standbeeld werd verwijderd was ook de balustrade in onbruik geraakt. Pas decennia later, in 2011, was er weer een beetje geld en werd de balustrade herbouwd. Zonder Stalin. Nu maken verliefde paartjes en jonge meisjes hier foto's voor hun Instagram-pagina.

Ik kijk uit over de drukke boulevard aan de oever van het stuwmeer. Jong en oud zijn op de been om de laatste dagen van de zomer toch nog een beetje zonlicht te pakken. Links liggen de uitgestrekte fabriekshallen waar onder andere de AK-47, het Kalasjnikov-geweer dat Oedmoertië zoveel bekendheid heeft gebracht, nog steeds wordt geproduceerd. Veel van de verouderde gebouwen dateren nog van voor de Russische Revolutie en er is sindsdien weinig aan gedaan om de prach-

tige gebouwen ook maar enigszins te onderhouden. De fraaie voorgevels hebben zowel de historiehathende Sovjets als het oligarchische kapitalisme overleefd. Dat ze er nog staan is al een wonder. Aan mijn rechterzijde rijzen de grijze appartementenblokken uit het stuwmeer omhoog. Zelfs de gloednieuwe zestien- of drieëntwintig verdiepingen hoge nieuwe flats, ook wel *poetinki* genoemd, hebben iets triests, iets ongelukkigs.

Ongelukkig, dat is wat Oedmoertië kenmerkt; zwaarmoedig en hartverscheurend. Dat is bijvoorbeeld het gevoel dat mij bekruipt als ik bedenk dat dit alweer het einde is van de korte zomer. September en oktober staan in het teken van de natte, kille herfst en in november zal de eerste sneeuw weer vallen. Spoedig zullen de nachten donker en lang en de dagen kort en koud zijn.

De droefheid en leegte van Oedmoertië gaan echter dieper dan alleen het weer. Het is een tafereel dat je maar al te vaak ziet: laveloze mannen in de kracht van hun leven liggen in de berm hun roes uit te slapen, zwervers en bedelaars lopen langs, met rottende voeten, of zitten op de trap treden van de Aleksandr Nevski-kathedraal. Mannen grijpen naar de fles na een echtscheiding, of zitten diep in de schulden en hebben geen werk. Oedmoertië is de regio met de meeste zelfmoorden in heel Rusland, vooral op het platteland. Veel heidense en occulte gewoonten, zoals het voorspellen van de toekomst, waarzeggerij en het vereren van bomen, komen nog gewoon voor. Mensen raken van die duistere wereld van geesten en spoken helemaal in de war en maar al te vaak is zelfmoord de enige uitweg.

Er gaan veel verhalen rond in Izjevsk. Vanwege aanhoudend huiselijk geweld sprongen twee tienermeisjes van het balkon van de tiende verdieping. Ze overleefden het niet. Een familielid van mijn vrouw dronk in plaats van vodka of spiritus een ordinair schoonmaakmiddel, hij was zo ver heen dat hij het verschil niet merkte. Vergiftigd door het boenmiddel stierf hij. Beroemd is het voorval van de socioloog en Oedmoertse taalactivist Albert Razin. Hij drenkte zich in 2016 in benzine en stak zichzelf in brand. In zijn wanhoop was zelfmoord de enige

▲ Ik schaats op het stuwmeer van Izjevsk tussen de vissers, die gaten in het ijs boren.

▼ Het presidentiële paleis van Oedmoertië, gebouwd voor de revolutie. Nu woont hier het hoofd van de republiek van Oedmoertië, Aleksandr Bretsjalov.

- ▲ Het houten huis van oma, ooit door opa gebouwd, waar we altijd even op bezoek gaan als we in het dorp zijn.
- ▼ De keukentafel van oma, met in de hoek de iconen waar ze steevast een kruisje voor slaat als we gaan eten.

▲ Een UAZ-busje of 'boechanka' sjeest over de ijzige weg naar Boeranovo.

▼ Dit pand is van buiten geïsoleerd door weer en wind maar gezien de plastic ramen wordt het huis nog wel bewoond.

- ▲ Een gevangenenkamp in Perm: een voorbeeld van hoe Navalni achter slot en grendel zit in IK-2 op zo'n 100 kilometer van Moskou.
- ▼ De zon gaat onder in Izjevsk terwijl de groestsjiki druk bezig zijn de gloednieuwe Lada Vesta's te laden voor transport.

